

Alegerile prezidențiale și influența lor asupra hărții politice a României

Mariya Nedeltcheva

Université Libre de Bruxelles

Ținând cont de importanța viitoarei aderări a României la Uniunea Europeană, alegerile prezidențiale din această țară dobândesc o altă dimensiune. Pe de o parte, ele coincid de fiecare dată cu alegerile legislative și senatoriale. În consecință, rezultatele electorale oferă un unghi de analiză care devine revelator în ceea ce privește reformele, procesul de democratizare, fragmentarea spațiului partizan, dificultățile din emergența unei clase politice competente și profesionale, dar și dificultățile unei situații economice și sociale cel puțin delicate. Pe de altă parte, tematica aderării constituie, de câtva timp, consensul politic cu privire la obiectivele politicii externe. Reluat de toate partidele politice, factorul extern nu reușește să treacă peste clivajul care subzistă între o Românie urbană și o Românie rurală. Rezultatele foarte strânse între cei doi principali candidați ajunși în turul doi, și anume Adrian Năstase (lider PSD) și Traian Băsescu (liderul unei opoziții care a știut să se mobilizeze într-o anumită perioadă de timp, PNL-PD), sunt totuși revelatoare de schimbări pe scena politică românească. Ele confirmă ancorarea teritorială a principalelor forțe politice din România, dar marchează un recul net al extremei drepte. Numărul partidelor reprezentate în Parlament rămâne stabil, dar – paradoxal – nu produce peisaje politice consolidate sau stabilizate. În această manieră, alegerile din România ajung la coalitii cu un număr limitat de parteneri. Echilibrul fragil caracterizează noul guvernământ, care va avea greaua misiune de a face din această țară un membru deplin al UE.

Pentru România, 2004 a fost un an electoral important. După ce au votat pe 6 și pe 20 iunie pentru a-și alege reprezentanții locali, românii au fost din nou chemați la urne pe 28 noiembrie pentru alegerile legislative și prezidențiale și pe 12 decembrie pentru al doilea tur al alegerilor prezidențiale. Într-o perioadă de mai bine de cinci luni, România a reinnoit ansamblul personalului său politic. Acest triplu scrutin se dovedește a fi de o mare importanță, ținând cont de intrarea acestei

țări în sânul Uniunii Europene (prevăzută pentru ianuarie 2007). Noua majoritate guvernamentală va avea, într-adevăr, greaua misiune de a face din România un stat membru al Uniunii Europene. Pentru a înțelege mai bine rezultatele alegerilor, într-o primă etapă vom prezenta contextul și mizele lor, pentru a încerca apoi emiterea primelor concluzii cu privire la sistemul politic și schițarea provocărilor interne și externe în fața unei Români de după alegerile din 2004.

Mizele alegerilor din România : scurt istoric și evoluția hărților electorale din 1992, 1996 și 2000

Rezultatele electorale din România oferă un unghi de analiză extrem de revelator în ceea ce privește procesul reformelor și gradul de dezvoltare în termeni de democratizare. Slaba structurare a peisajului electoral local, dominat de prezența micilor partide, fără o tendință clar afișată, lasă să se întrevadă o oarecare dificultate în ceea ce privește perceperea politicii de către cetățenii români, ipoteză întărită, de altfel, de regresia drastică a participării la vot. Din acest punct de vedere, primele semne de deblocaj par să apară în marile orașe, acolo unde această coincidență între teritoriul de gestiune și cel de vot este dublată de un puternic sentiment de apartenență al locuitorilor. De aici importanța pe care au căpătat-o rezultatele în Capitală, acolo unde primarul Traian Băsescu a fost candidatul opoziției la alegerile prezidențiale. Care era situația până în 2004?

La nivel local, hărțile electorale din 1992, 1996 și 2000 pun în evidență o structurare slabă a peisajului politic românesc. Bipolarizarea dintre democrați și neocomuniști nu e atât de evidentă pentru că ea a fost foarte complexă începând din 1993, după scindarea Frontului Salvării Naționale (FSN) al președintelui I. Iliescu în două partide, dintre care cel mai reformator, condus de Petre Roman, întâlnește câmpul opozanților democrați. Un singur element structurant în aceste hărți : votul ungar și votul naționalist român, pe o diagonală nord-vest/sud-est în Transilvania. De altfel, cele trei scrutinuri precedente sunt dominate de o zonă vastă „fără culoare”, în care preferința electorilor este instabilă, fragilă și, mai ales, inseizabilă prin împrăștierea între candidați

independenți și mai multe partide mici, cu tendințe politice diverse. În 1992, această categorie „altele”, care grupează partide nereprezentate în Parlament și candidați independenți, însumează 29% dintre voturi, în 1996 ajunge la 34% și urcă în 2000 la 44% (pentru consiliile locale). „Alții” ocupă un loc din ce în ce mai important la nivel local prin introducerea pragurilor pentru a accede în Parlament, fixate la 5% pentru partide și 10% pentru coaliții, în timpul alegerilor legislative din 2000. Unele formațiuni politice au fost, astfel, eliminate de pe scena națională, după ce au obținut scoruri relativ ridicate la scrutinurile locale.

Această nonstructurare a votului, caracteristică alegerilor locale, arată o înclinație a alegătorilor spre persoane cunoscute, considerate cele mai apte să administreze afacerile comunității, dincolo de marile sensibilități politice. În același timp, numărul mare de partide înscrise în alegeri (în 2000, 98 de formațiuni politice și-au prezentat listele de consilieri locali) pune probleme legate de capacitatea cetățenilor români de a găsi compromisul între interesele lor individuale și proiectele colective, sprijinite pe o majoritate. Având la bază liste cu reprezentare proporțională, alegerile sunt în parte responsabile de această fărâmițare a votului pentru că asigură o supraviețuire prelungită a micilor formațiuni. Acest fenomen de fărâmițare este cu atât mai grav cu cât e dublat de o regresie a procentului de participare la alegeri : 62,2% în 1992, 56,5% în 1996, 50,5% în 2000.

Mandatul oamenilor politici provine, în cele din urmă, dintr-un număr redus de voturi exprimate în favoarea lor, ceea ce conferă mai multă autoritate poziției lor în structurile locale decât reprezentativitate democratică. De unde sintagma *baronii locale*¹, care spune mult mai mult.

Contractul dintre alegător și ales rămâne, într-o manieră generală, extrem de fragil, cu atât mai mult cu cât numeroși oameni politici migrează, în perioada post-electorală, spre alte partide, în particular spre partidele de guvernământ. Conform unui studiu publicat de Asociația română ProDemocrația, această migrație atinge proporții importante : 22% dintre primarii aleși în 2000 își schimbaseră după un an apartenența politică inițială, 82% dintre ei optând pentru PSD, partidul de la putere. Această stare de fapt nu face decât să întărească bariera dintre alegători și aleși și să crească neîncrederea populației în politică.

În ceea ce privește alegerile prezidențiale din România, importanța lor vine din faptul că, de fiecare dată, ele coincid cu alegerile legislative și senatoriale. În România, lipsa de transparență a pasajului 1989 condiționează structurarea clivajului între postnomenclatura nerecunoscută² și versantul anticomunist al postdizidenței. Provizoriul și negocierea permanentă sunt trăsături fundamentale ale politicii românești de după 1990.

După 1989, stabilizarea României a urmat o traiectorie destul de haotică. Totuși, începând din 1992 și până în 1996, se conturează un pluralism de coaliții hibride, din cauza tendințelor sale de reducere numerică și, în paralel, de accentuare a polarizării. În plan politic, 1996 a marcat în istoria română contemporană un moment de schimbare radicală. Victoria obținută de coaliția opoziției, Convenția Democratică din România (CDR), și de candidatul său la alegerile prezidențiale, Emil Constantinescu, marchează prima alternanță reală la putere de la Revoluția din decembrie 1989 și un foarte dificil proces de tranziție. Patru ani mai târziu, Ion Iliescu și PDSR reiau președinția. Între timp, democrații din CDR au decăzut total, lăsând rolul de alternativă PRM-ului și șefului său, Vadim Tudor.

Ceea ce caracterizează încă România este tranziția în același timp politică, economică și socială. Acest proces complex și neterminat produce o fluiditate socială importantă în lumea organizațiilor politice. Grupurile sociale nu sunt consolidate sau solidificate încă. Același lucru este valabil și pentru organizații, raporturile dintre grupurile sociale și organizarea lor socială și politică. Alți factori interni au un rol important : absența tradiției democratice, încetineli în emergența unei clase politice competente și profesionale, dificultăți în modernizarea justiției, situația economică și socială care rămâne una dintre cele mai dificile pentru o mare parte a populației, importanța corupției și a crimei organizate.

Trebuie să ținem cont și de factorii externi. Situația economică a situat România (și nu este singura!) sub influența organizațiilor financiare internaționale. Astfel, alternativele în politica economică sunt foarte limitate. Aceasta nu favorizează nici o diferențiere politică foarte clară, nici consolidarea democratică. Aderarea la UE întărește această tendință în care marja de manevră a statelor este foarte redusă. Această tematică a aderenței la UE a fost reluată de toate partidele și, de ceva timp, constituie consensul politic în ceea ce privește obiectivele politicii externe.

Să rezumăm caracteristicile situației din România ca urmare a celor trei scrutinuri din 1992, 1996 și 2000. În primul rând, la nivel intern observăm atât o fragmentare a spațiului partizan, cât și o instabilitate a votului, cu cele două excepții (votul ungar și votul naționalist). Spațiul politic românesc rămâne polarizat. În sfârșit, populismul se impune ca o retorică ce permite cristalizarea unei acțiuni politice (alegerile legislative și prezidențiale din 2000 au conferit PRM-ului a doua poziție în Parlament). În ceea ce privește planul

extern, există un consens politic față de obiectivele politicii externe.

Mizele alegerilor prezidențiale din România

Ce s-a schimbat în 2004? Care erau mizele anului electoral în România?

Înainte de a cunoaște rezultatele definitive ale alegerilor prezidențiale din România, situația ne permitea să facem o analogie cu situația de dinaintea alegerilor din 1996. Cele două Români care s-au confruntat în 1996 s-ar putea regăsi din nou față în față. Clivajele societății românești au rămas aceleași?

Sondajele politice au arătat că România electorală nu s-a schimbat în acești opt ani. În ciuda refacerii imaginii sale, partidul lui Ion Iliescu a rămas partidul al cărui alegători se găsesc mai ales în sate și fac parte din straturile cel mai puțin instruite ale populației. Adrian Năstase a reușit să recupereze electoratul captiv al lui Ion Iliescu și, mai ales, acea categorie care din 1992 a votat constant cu partidul postcomunist, ce promitea stabilitate. În ce privește Alianța Dreptate și Adevăr, compusă din Partidul Democrat și Partidul Național-Liberal, aceasta și-a reluat rolul de opozant principal jucat în 1996 de Convenția Democratică din România, ai cărei alegători se găsesc mai ales în straturile dinamice ale societății. Această analogie arată că nu a existat o schimbare semnificativă în ceea ce privește clivajele la nivel intern. Diferența în 2004 este constituită de consensul larg între partide față de obiectivele politicii externe. În timpul campaniei electorale din 2004, toate partidele politice au afirmat susținerea obiectivului strategic al aderării României la UE (chiar și PRM încearcă să remedieze imaginea sa antieuropeană). Dar aceasta are consecințe asupra sistemului de partid

în ansamblu, și anume lipsa de alternative și confuzie cu privire la identitatea politică a unui partid.

Pentru a ilustra mai bine afirmația noastră, ar trebui să facem diferența între primul tur al alegerilor prezidențiale, ce vede rezultatele definitive ale alegerilor legislative și senatoriale, și cel de-al doilea tur, care prin cei doi candidați în opoziție întărește ipoteza celor două Români.

Adrian Năstase, primul candidat ce s-a înscris în cursa pentru alegerile prezidențiale, conform Biroului Electoral Central, a realizat un lucru important deoarece, conform legii electorale, ordinea candidaților pe buletinele de vot este cea a depunerii candidaturilor. A. Năstase a trebuit să facă față luptelor din sânul propriei sale formațiuni și a cedat în fața autorității președintelui republicii, Ion Iliescu. Astfel, el a acceptat pe listele sale, în locul învingătorilor mai tineri din alegerile locale din 6 și 20 iunie, ce reprezintă viitorul partidului, candidați mai apropiați de vechea echipă a partidului, considerați mai experimentați, printre care consilieri și apropiați ai președintelui. Compromisurile acceptate de Năstase i-au făcut pe numeroși analiști politici să spună că primul-ministru nu-și controlează formațiunea politică.

Desemnat imediat după retragerea din cursa prezidențială, pe 2 octombrie, a lui Theodor Stolojan, din motive de sănătate, Traian Băsescu s-a prezentat ca fiind candidatul unic al opoziției. T. Băsescu le-a promis românilor o ameliorare netă a nivelului lor de trai prin creșterea salariilor, a pensiilor, dublarea alocațiilor. Pentru el, lupta contra corupției este o prioritate. El dorește să lucreze și la ameliorarea relațiilor României cu vecinii săi, mai ales cu Ucraina și Serbia-Muntele Negru.

„În caz de victorie, voi lichida mafia în 48 de ore, voi bloca fondurile ilegale și voi confisca averile gangsterilor”, declara

Corneliu Vadim Tudor pe 27 martie 2004, ziua anunțării candidaturii sale la alegerile prezidențiale. „Voi fi un adept al integrării în UE și voi respecta toate tratatele diplomatice semnate de România, precum și acordurile cu Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială”, a adăugat el.

Ar trebui să precizăm că Vadim Tudor încearcă de câțiva ani să lupte împotriva imaginii sale de antisemit și de xenofob și să readucă formațiunea sa în centrul echilibrului politic. Nu trebuie să uităm că, în 2000, el a ajuns în al doilea tur al alegerilor prezidențiale (primul tur 2000 : Iliescu 36,35%, Vadim Tudor 28,34% ; turul doi : 67,80% Iliescu, 33,20% Vadim Tudor). Totuși, din rezultatele ultimelor alegeri putem avansa afirmația reculului extremei drepte.

Adrian Năstase, primul-ministru în funcție și candidat al Partidului Social-Democrat și al Partidului Umanist din România (PSD-PUR), a ajuns în fruntea primului tur al alegerilor prezidențiale, adunând 40,24% dintre sufragii și devansându-l cu șase procente pe principalul său adversar, primarul Bucureștiului, Traian Băsescu, candidat al Alianței Dreptate și Adevăr (DA), care obține 33,89% dintre voturi. „Am votat astăzi în favoarea unei idei simple : o Românie fără sărăcie”, a subliniat primul-ministru după ce și-a depus buletinul de vot în urnă. Liderul opoziției s-a declarat încrezător. „Alianța va smulge România din mâinile mafiei și o va repune în mâinile românilor”, a afirmat el după ce a votat, adăugând că ar fi „un președinte puternic și care iubește poporul”. Corneliu Vadim Tudor, candidat al Partidului România Mare (PRM), a ajuns în poziția a treia cu 12,6% dintre sufragii, un recul net față de primul tur al precedentelor alegeri prezidențiale din 26 noiembrie 2000, când candidatul extremei drepte adunase 28,34% dintre voturi și intrase în turul doi. Abandonarea retoricii

naționaliste în profitul celei asupra luptei împotriva corupției (Vadim Tudor promitea în programul său electoral „eradicarea mafiei din România în 48 de ore” în caz de victorie), în timp ce Traian Băsescu adopta acest discurs într-o manieră mai credibilă, nu i-a reușit liderului populist, care a pierdut locul de lider al opoziției ce îi aparținuse în timpul alegeri prezidențiale din 2000.

Partidul Social-Democrat (PSD-PUR) a ajuns și el în fruntea alegerilor legislative și senatoriale, adunând la scrutinul legislativ 35,95% dintre sufragii, contra 31,44% ale Alianței Dreptate și Adevăr. La alegerile senatoriale, PSD obține 36,45% dintre voturi, contra 31,72% ale Alianței. Ca și în cazul scrutinului prezidențial, Partidul România Mare ajunge în poziția a treia, obținând 12,9% dintre sufragii la alegerile legislative și 13,1% la cele senatoriale. Uniunea Democratică a Maghiarilor din România (UDMR) este singura formațiune, în afară de cele trei menționate, care a depășit pragul de 5%, necesar pentru a fi prezentă în Parlament, obținând 6,1% dintre voturi la scrutinul legislativ și 6,2% la alegerile senatoriale. Dacă partidul maghiar s-a declarat gata să se alieze cu formațiunea care ajunge în fruntea scrutinului, numărul său de locuri era totuși insuficient pentru a permite partidului câștigător să obțină o majoritate. Nici o formațiune nefiind în măsură să obțină singură majoritatea, noul guvern s-a format ca urmare a unei coaliții. Dacă Partidul Social-Democrat a refuzat să excludă o eventuală alianță cu PRM, cu care, să o reamintim, a guvernat țara între 1992 și 1996 (PSD-ului i-ar putea fi totuși greu să justifice, în fața UE, o astfel de alianță : de aici importanța factorului extern), Alianța Dreptate și Adevăr a respins dinainte orice acord cu formațiunea de extremă dreaptă „chiar dacă aceasta poate însemna că Alianța trebuie să rămână

în opoziție”. „Noi nu considerăm că liderul PRM poate fi democrat, iar România are o nevoie disperată de democrație”, declarase la jumătatea lui noiembrie Traian Băsescu, în timpul campaniei electorale. Lipsa de majoritate în Parlament i-a permis candidatului opoziției să nege înfrângerea formațiunii sale la alegerile legislative. „Bătălia pentru România se va da în turul doi al prezidențialelor pentru că nici un partid nu a obținut mai mult de 50% dintre voturi”, a declarat el: de unde importanța turului doi.

Formațiunile opoziției – Partidul Democrat (PD) și Partidul Național-Liberal (PNL) regrupate în Alianța Dreptate și Adevăr – au acuzat puterea că a comis fraude electorale care ar fi afectat rezultatele cu aproximativ 5%. Ele au cerut Biroului Electoral Central să deschidă o anchetă. Principala asociație română de apărare a drepturilor civice, ProDemocrația, a precizat că a fost „invadată de plângeri având ca obiect iregularitățile”. Acestea includ transportul alegătorilor în autobuze în mai multe birouri de vot, utilizarea urnelor mobile, dispariția câtorva sute de buletine de vot sau, mai mult, existența listelor electorale care permiteau votarea de mai multe ori.

„Scrutinul este cu mult mai strâns decât am fi putut gândi”, a afirmat Cristian Preda, politolog la Universitatea din București. Alegătorii lui Corneliu Vadim Tudor au jucat deci un rol decisiv în al doilea tur al alegerilor prezidențiale, care s-a derulat pe 12 decembrie și în care s-au confruntat primul-ministru Adrian Năstase și primarul Bucureștiului Traian Băsescu.

„Va fi foarte dificil să formăm noul guvernământ și, pentru prima dată în istoria sa de la căderea regimului comunist în decembrie 1989, România ar putea cunoaște o legislatură scurtă și, în câțva timp, alegeri legislative anticipate”, a declarat politologul Florin Petria. Țara are

nevoie ca viitoarea formă de guvernare să fie rapid constituită pentru a concluziona negocierile de aderare la Uniunea Europeană. Ceea ce era realizat numai cu câteva zile înainte de turul al doilea. Am avea tendința să gândim că acest act va fi foarte profitabil lui Adrian Năstase. Dar nu a fost așa.

Rezultatele din 28 noiembrie 2004 i-au făcut pe cei mai mulți dintre specialiști să spună că Adrian Năstase va fi învingătorul celui de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale, desfășurat pe 12 decembrie 2004. Or, după o noapte de suspans și de luptă cot la cot între cei doi candidați la președinția României, Biroul Electoral Central îl anunță pe Traian Băsescu învingător. Fostul căpitan al marinei comerciale, de mai multe ori ministru al Transporturilor și apoi primar al Bucureștiului, obține 51,75% dintre voturi. Ceea ce a fost prezentat ca o alegere între o „cale siciliană” și o „cale irlandeză” corespunde unei alegeri reale?

Care erau diferențele dintre principalele programe electorale? Am ales cei doi principali candidați la alegerile prezidențiale ca reprezentanți ai celor două formațiuni politice, și anume Adrian Năstase, candidatul Uniunii Partidul Social-Democrat + Partidul Umanist din România (prim-ministru înainte de alegeri și apropiat al președintelui Ion Iliescu, ex-comunist), și Traian Băsescu, candidat al opoziției și primar al Bucureștiului, susținut de Alianța Partidul Național-Liberal + Partidul Democrat. Alegerea „modelului irlandez” presupunea utilizarea intenționată a oportunităților pe care le are țara în acest moment, punerea în practică a reformelor și atingerea prosperității și succesului. A doua variantă era „calea siciliană”, ce presupunea utilizarea resurselor oferite de Uniunea Europeană exclusiv în interesul elitei conducătoare, care va cumpăra prin favoruri acceptarea sa în

Europa, bazându-și puterea pe vaste rețele clienteliste și conservându-și bazinul electoral în zonele slab dezvoltate, grație politicilor populiste și care combină afacerile și politica, în detrimentul interesului general.

Comarate, programele electorale ale celor două mari forțe sunt, în linii generale, foarte asemănătoare, dar între ele există și diferențe. Alianța este mai tranșantă în ceea ce privește reformele fiscale, salariile și pensiile. Cele două forțe aveau obiective macroeconomice diferite. În ceea ce privește agricultura (foarte importantă într-o țară cu populație care locuiește, în majoritate, în mediul rural), oferta PSD era mai aproape de țărani, în timp ce Alianța vorbește mai degrabă de stimularea exploatărilor.

Mobilizarea electoratului urban în primele ore ale zilei pare să fi făcut diferență în cazul celui de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale. Sfârșitul campaniei fusese marcat de reclamarea fraudelor electorale, semnalate în ziua imediat următoare primului tur, dar neconfirmate oficial după aceea.

Trei zile înaintea celui de-al doilea tur, România a finalizat negocierile sale în vederea aderării la UE. O clauză de salvagardare a întunecat totuși acest eveniment. Primul-ministru Adrian Năstase nu a profitat de acest eveniment, care pare abstract pentru aproximativ 40% dintre românii ce vin din mediul rural și suportă, de 15 ani, un ritm haotic al reformelor economice.

Rezultate și perspective

Cu rezultatele celui de-al doilea tur, se pare că ipoteza celor două Români nu este hazardată. Imediat după anunțarea rezultatelor, Adrian Năstase a declarat: „Faptul că noi am câștigat legislativele și

Băsescu prezidențialele demonstrează că există două Români: una urbană, în dezvoltare, cu o societate liberală, care așteaptă din partea statului oportunități mai degrabă decât sprijin; pentru ea au votat alegătorii lui Băsescu. Cealaltă Românie, rurală, compusă din persoane în vârstă și sărace care au nevoie de ajutor nu atât pentru dezvoltare, cât pentru supraviețuire: aceste două Români au nevoie să fie reprezentate”.

Noua hartă politică a României

Alegerile locale din iunie 2004 au confirmat ancorarea teritorială a principalelor forțe politice din România. PSD rămâne bine instalat la sate, în timp ce opoziția este dominantă în Capitală și în cea mai mare parte a marilor orașe. Pentru Alianță, acest scrutin a avut o valoare de test: marile victorii au fost reportate sub sigla acestei uniuni create anul trecut, care pare să fi câștigat credit după alegeri.

Marile clivaje au rămas aceleași, chiar dacă actorii s-au schimbat. Sondajul efectuat de Institutul Irecson arată că Adrian Năstase adună 44% dintre sufragiile alegătorilor din zonele rurale, în timp ce 25% îl aleg pe Traian Băsescu. Raportul este inversat în mediul urban: Năstase 32%, Băsescu 37%. Nivelul de educație pare să facă diferența netă între cei doi candidați. Năstase ar fi ales de 52% dintre cei care nu au urmat decât școala primară și de 50% dintre cei ce au terminat gimnaziul. Aici pierde Băsescu mult: 13% dintre potențialii săi alegători nu au urmat decât școala primară și 20% gimnaziul. Printre cei care au urmat studii liceale sau mai mult, distribuția este aproape egală, aproximativ 33-35%, dar raportul se inversează pentru segmentul celor care au urmat studii superioare – 29% (lice) pentru Năstase și 45% (universitate)

pentru Băsescu – sau, mai mult: 16% (liceul) pentru Năstase și 55% (universități) pentru Băsescu. Cum nu au terminat decât liceul mai demult, muncitorii industriali nu doar că au fost afectați de tranziție, ci au suportat și pierderea prestigiului lor social și, în consecință, explicarea frustrării sociale ca determinant al votului extrem e aici confirmată. Adrian Năstase are mai mult succes printre casnice (37%), pensionari (49%, față de 34% pentru Băsescu) și agricultori (55%, față de 18%), în timp ce T. Băsescu este ales în special de patroni (48%, față de 34%), studenți (51%, față de 20%) și șomeri (41%, față de 27%). Vadim Tudor obține cea mai mare parte a voturilor de la șomeri (18%) și câteva voturi de la patroni (5,4%). Băsescu este mai ales candidatul tinerilor sub 35 de ani (mai mult de 40%, față de 29% pentru Năstase), în timp ce pentru segmentul de vârstă medie cei doi sunt la egalitate, iar proporția e inversată după 55 de ani: Năstase 49%, Băsescu 20%.

La nivel social, Adrian Năstase era candidatul agricultorilor săraci, al pensionarilor și al celor mai puțin instruiți. Nu este un reproș. Din contră, el a reușit performanța de a transfera asupra lui însuși fidelitatea electoratului conservator și nostalgic al lui Ion Iliescu. De cealaltă parte, Băsescu și-a datorat succesul celor ce au făcut studii și au un succes economic, pentru care schimbarea a fost și mai lentă, celor ce, în final, suportă costurile tranziției, dar profită cel mai mult. Pe scurt, o Românie conservatoare și alta dinamică se disting clar în zorii celui de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale. Băsescu a reușit să se afirme ca liderul schimbării (ceea ce nu era câștigat dinainte, având în vedere starea de fărâmițare în care se afla opoziția din România, începând de la alegerile din 2000).

Primele concluzii

Care sunt primele concluzii pe care le putem desprinde asupra ansamblului sistemului politic român și care sunt provocările în fața unei României postelectorale?

Băsescu și prioritățile sale

Pe 13 decembrie, noul președinte Traian Băsescu a ținut primul său discurs în sediul Alianței DA. S-a subliniat atunci ca prioritate a priorităților realizarea obiectivului adeziunii României la UE în 2007. Această prioritate este rezultatul a două obiective principale de la acest început de mandat. Primul este formarea unei majorități stabile, ceea ce se revelă ca un lucru foarte delicat pentru că în noul guvern format printr-o coaliție între Alianță și UDMR se găsește și Partidul Umanist. Iar aceasta este slăbiciunea principală! Acesta din urmă, aliatul Partidului Social-Democrat în timpul campaniei electorale, a participat la organizarea noului guvern, dar deja în ultima săptămână își anunța plecarea... ceea ce permite prezicerea scenariului alegerilor legislative anticipate! Al doilea obiectiv: formarea unui guvern ale cărui competențe vor servi la punerea în practică a obligațiilor asumate de România în timpul negocierilor cu UE.

Prioritatea sa va fi scoaterea instituțiilor statului de sub tutela politicului, cu promisiunea unei lupte contra corupției. Redarea demnității românilor, dezvoltarea societății civile, asigurarea independenței presei sunt altele trei. În ceea ce privește politica externă, el a reluat teza parteneriatului strategic cu SUA și Marea Britanie, precum și necesitatea unei relații cu Republica Moldova.

Cele două formațiuni care au exclus o alianță cu PRM vor trebui să conteze pe minorități: UDMR și PUR. Totuși, vom

încerca să emitem câteva concluzii pe baza ultimelor rezultate electorale din România.

1. O tendință care se confirmă: numărul de partide politice reprezentate în Parlament s-a diminuat și rămâne stabil. Suntem departe de anul 1990, când în România erau 18 partide prezente în Parlament. Din 2000, ele nu sunt mai multe de cinci, iar în cei patru ani care urmează vor rămâne.

2. O altă constatare se impune. Diminuarea sau stabilizarea numărului de partide în Parlament nu produce peisaje politice consolidate sau stabilizate. Cu siguranță, alternanța a devenit sistematică, dar consecința acestei situații este faptul că partidele nu au timpul necesar constituirii unei identități și influențării durabile asupra bunului mers al țării (partidele de la putere pierd aproape fiecare alegere). De asemenea, perioadele oarecum scurte pe care le petrec în opoziție nu permit construirea unui partid structurat care să-și reînnoiască discursul, practica și elita politică.

3. Constatăm o diminuare globală a distanțelor ideologice care nu se sincronizează cu opoziția structurilor *postnomenclatură nerecunoscută* și partidele ce utilizează etichetarea anticomunistă ca garanție a calității.

4. Reculul PRM arată că partidul de extremă dreapta își asumă indirect rolul de stabilizare politică, ce permite, astfel, depășirea opozițiilor de dinainte de 2000, animate de tensiuni punctuale. El favorizează crearea unui consens ce facilitează o colaborare regulată și regularizantă între PSD, PNL, PD și UDMR. În acest caz, stabilitatea sistemului politic este garantată, în general, prin solidaritatea negativă anti-PRM. PRM se regăsește, astfel, izolat, chiar dacă nu este aseptizat sau sterilizat prin animarea unei coaliții sistemice. El constituie un risc ce poate fi administrat :

integrarea viitoare a României în UE ar trebui să accentueze consensul de excludere garantată a PRM, ceea ce facilitează stabilizarea partizană și, mai general, politică. În această manieră, alegerile duc la coaliții cu parteneri limitați, cum este cazul noului guvernământ!

Totuși, nu ar trebui să uităm că această stabilizare rămâne fragilă și precară. La nivelul partidelor, stabilizarea coincide cu construirea organizațiilor partizane, și anume cu construirea unei legitimități printre membri, o mutație programatică și o reducere progresivă a numărului de partide de completare sau de pseudopartide care populau largile coaliții de la începutul anilor '90. Asistăm, astfel, la emergența partidelor relativ stabile. Dar această imagine de stabilitate se lovește de carențe substanțiale legate de desfășurarea unei identități politice artificiale, născută din etichetări de calitate decernate de federațiile europene sau internaționale de partide și de structurile organizaționale dependente de autoritatea liderului ca pradă a numeroase sciziuni. O dimensiune particulară a acestei carențe rămâne *a priori* consensul politic, care ocolește sau chiar ignoră liniile conflictelor sociale, ceea ce lasă loc unei retorici a protestării alternative.

Rezultatele alegerilor au impus un echilibru fragil pe scena politică. Misiunea principală a guvernului va fi integrarea în UE. Comisia a menționat deja luna aprilie pentru semnarea tratatului de aderare a României la UE. În acest caz, lunile următoare vor fi foarte importante în ceea ce privește scenariul alegerilor anticipate care ar putea întârzia procesul. Pe de altă parte, lipsa unei majorități stabile ar avea același efect. Rămâne de văzut care va fi noua alegere a României...

Traducere : Otilia Calindere, drd. IEP
Bordeaux, Universitatea din București

Note

1. Această sintagmă desemnează, în mass-media românești, notabilii locali care își sprijină influența politică exersată în folosul Partidului Social-Democrat atât pe resurse financiare considerabile, cât și pe capacitățile lor de a activa rețele de influență.
2. Termen împrumutat de la Daniel Barbu.

Bibliografie

- Barbu, D. (1999). *Republica absentă*. București : Editura Nemira.
- De Waele, J.M. (2002). *Partis politiques et démocratie en Europe centrale et orientale*. Bruxelles : Editions de l'Université de Bruxelles.
- Pleşu, A. (1999). Intellectual Life under Dictatorship. În A. Tănăsescu (coord.). *Ten Steps Closer to Romania*. București : Fundația Culturală Română.
- Roger, A. (2002). *Fascistes, communistes et paysans*. Bruxelles : Editions de l'Université de Bruxelles.
- Soare, S. (2002). Sistemul partizan românesc : catalizator sau obstacol al consolidării democratice? *Studia Politica*, II/1, 136-137.
- Soare, S. (2004). *Les partis politiques roumains après 1989*. Bruxelles : Editions de l'Université de Bruxelles.
- Tudor, M. și Gavrilescu, A. (2002). *Elita politică în România postcomunistă*. București : Editura Compania.

Abstract

Considering the importance of the future membership of Romania in the European Union, the presidential elections in this country take another dimension. On the one hand, they coincide in every resumption with the general and senatorial election. Consequently, the electoral results offer an angle of analysis which becomes revealing as for the reforms, the process of democratization, the fragmentation of the partisan space, the difficulties in the emergence of a competent and professional political class and those of an at least delicate economic and social situation. On the other hand, the theme of membership has made, for some time, the political consensus as for the objectives of the foreign policy. Resumed by all the political parties, the external factor does not manage to surmount the cleavage which remains between urban Romania and rural Romania. The very tight results between the two main candidates arrived at the ballot, namely Adrian Năstase (leader of PSD) and T. Băsescu (leader of an opposition which knew how to mobilize in a lapse of time, PD-PNL) are however revealing of the changes on the Romanian political scene. They confirm the territorial anchoring of the main political forces in Romania but they mark a net recession of the extreme right. The number of parties represented in the Parliament remains stable but, paradoxically does not produce a strengthened or stabilized political scene. In this way, the elections in Romania end in coalitions to limited partners. The fragile balance characterizes the new government which will have the heavy spot to make of the country a separate member of the UE.

Primit la redacție : iunie 2005